

6. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (проблема языкового изменения). 2-е изд., стереотипное. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 204 с.
7. Мечковская Н.Б. Общее языкознание. Структурная и социальная типология языков. – 6-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 312 с.
8. Рождественский Ю.В. Принципы современной риторики. – 3-е изд. испр. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 176 с.
9. Рудяков А. Н. Русофония и русистика в XXI веке // «Культура народов Причерноморья». – Симферополь, 2007. – № 110, т. 1. – С. 7-9.
10. Рудяков А.Н. Украинский вариант русского языка: мифы и реальность // «Культура народов Причерноморья». – Симферополь, 2008. – № 142, т. 1. – С. 7-8.
11. Словарь социолингвистических терминов (под ред. В.Ю. Михальченко). – М.: Институт языкознания РАН, 2006. – 312 с.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Юрий Дорощев – кандидат филологических наук, доцент кафедры русского и общего языкознания Таврического национального университета им. В.Вернадского.

Научные интересы: проблемы теории и истории языкознания, функциональное описание языка.

МОВА СУЧАСНОЇ ПРЕСИ ТА ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ

Галина ЄВСЄЄВА, Поліна МИШУРЕНКО (Дніпропетровськ, Україна)

У статті аналізується вживання численних іношомовних слів у мові української преси сьогодення. Приділено увагу лексичній варіантності, оскільки у мовленнєвій діяльності суспільства активізується використання іношомовних запозичень там, де рідна мова має свої слова для виразу відповідних понять.

Ключові слова: лексичні запозичення, зміна значень, семантичні групи, похідні утворення, лексична варіантність.

In this article the using of numerous foreign words in the nowadays language of Ukrainian press is analyzed. The attention to lexical varieties is paid as in speech action of the society the using of borrowings from foreign languages is activated in the spheres where native language has its own words for expressing the appropriate concepts.

Key words: lexical borrowings, change of borrowings, semantic group, derivatives, lexical parallelism.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграційні процеси, стрімкий розвиток науки і техніки сприяють інтенсивному поповненню української мови іношомовними словами зі всіх сфер життєдіяльності суспільства. Комунікативні потреби сучасного суспільства помітно зростають. Мовні контакти є одним з найважливіших факторів, що впливають на зміни мови, які виявляються насамперед у лексиці.

У новітню добу українська літературна мова зазнає відчутного оновлення словникового складу, особливо в соціально-економічній, мистецькій та навчально-освітній сферах. Значно активізувався процес запозичення слів і зворотів з інших мов у мовленнєвій діяльності мовців незалежно від їх методологічних орієнтацій. Через засоби масової інформації (пресу, радіо, телебачення) журналісти вносять у повсякденне мовлення величезну кількість іношомовних слів, вибирають ті варіанти мовленнєвих одиниць, які придатні для досягнення певних прагматичних цілей, зокрема, щоб показати свою освіченість, начитаність, викликати повагу.

У зв'язку з цим сьогодні спостерігається поживлення наукового інтересу до вивчення лексичних запозичень в українській мовознавчій науці. Досить побіжно переглянути спеціалізовані наукові видання [1;2;3;4;6]. Виникає необхідність вивчати численні лексичні запозичення з інших мов, щоб дати необхідний матеріал для узагальнень про певні тенденції у розвитку мови.

Мета статті проаналізувати лексику загального вжитку, зафіксовану на сторінках українських газет останнього десятиліття, але тільки ту, що не відображена в „Словнику української мови” [5], або відома здавна, та сьогодні зазнала семантичних змін.

Оскільки словниковий склад мови виявляє зв'язок з виробничою та інтелектуальною діяльністю людей, відбиває зміни в суспільно-політичному й науково-культурному житті народу, важливо простежити, чи відбувається збагачення лексики через використання вже відомих українській мові іношомовних слів з новим, досі незвичним для неї значенням.

Сьогодні помітне активне вживання відомих раніше в українській мові запозичених слів, що є центром соціально-політичного лексикону.

Слово *інтервенція* (як і похідне *інтервент*) давно вживається із значенням „насильне збройне втручання однієї або кількох держав у внутрішні справи іншої держави” (СУМ, т.4,

с.37). У наші дні в зв'язку з бурхливим розвитком ринкових відносин ці слова набули ще й нових значень. Преса подає їх у текстах, де йдеться про конкуренцію в економічній або мистецькій діяльності: „В основному, в нас демонструються фільми через російських дистриб'юторів. І ця *інтервенція*, яку вже здійснили, продовжується, бо законів конкуренції ще ніхто не відміняв. Нашу територію вже фактично захопили. *Інтервент* – іноземний виробник, не збирається поступатися тепер уже своєю територією. Ми працюємо на російське кіно й на американське як покупці квитків” (Укр. Газета плюс, 2006, 5 жовтня).

У пресі йде мова і про *інтервентний цукор*, який завезли нам з інших країн, змагаючись з вітчизняними виробниками за ринок збуту своєї продукції і одержання прибутку.

Багатозначне в англійській мові слово *корупція* (як і похідні *корумпований*, *некорумпований*) узвичаїлось в українській мові з одним значенням – „підкупність, продажність урядовців і громадських діячів” (СУМ, т. IV, с.302). У сучасному мовному середовищі таке значення активно використовується. Друге значення цього англійського слова – „зрощення органів державної влади із структурами організованої злочинності” (ССІС, 2006, с.386) – добре відоме у щоденному мовному вжитку і в засобах масової інформації: „Особливо зміцніла ця традиція останнім часом, коли ... бюрократична *корупція* і відвертий *криміналітет* досягли свого апогею” (Уряд. Кур'єр, 2007, 27 січня). Однак цей внутрішній зміст слова не завжди однозначно реалізується в контексті, де може актуалізуватись його перше або друге значення: „Голова Верховної Ради України зазначив, зокрема, що значною проблемою для України є *корупція* і наша країна потребує допомоги в боротьбі з цим ганебним явищем” (Уряд. Кур'єр, 2007, 24 січня).

Спостерігаються зміни семантичної характеристики цілої низки інших раніше відомих мові іншомовних слів: *ротація*, *колізія*, *люстрація*, *мораторій*, *клан*, *олігарх*, *рекреація* і ін.

Ротація спец. – „1) Ротаційна машина. 2) Період часу, протягом якого відбувається повна зміна сільськогосподарських культур на певній земельній ділянці згідно з сівозмінною” (СУМ, т. VIII, с.888). Новий смисловий відтінок цього запозиченого слова – „почергове перебування на якійсь посаді, оновлення складу якоїсь установи” (ССІС, 2006, с.603) – завдяки засобам масової інформації став відомий широким колам населення.

Економічний термін *мораторій* донедавна вживався із значенням „відстрочення платежу, яке встановлює уряд у зв'язку з особливими обставинами (війною, стихійним лихом)” (СУМ, т. IV, с.800), а сьогодні став загальноживаним у зв'язку з прийняттям владою закону про відстрочення продажу земель сільськогосподарської придатності: „Мова про *мораторій* на продаж землі, накладений парламентом у 2001 році – одразу ж із ухваленням Земельного кодексу” (Нар. слово, 2007, 2 січня).

Здавна мовці інших країн користуються нейтральним словом *клан*, що має два значення – „1) рід, громада; 2) згуртована група людей, які вважають себе спільниками в якійсь справі” (ССІС, 2006, с.354), – а в українській мові останнім часом воно зазнає зміщення семантичного навантаження у нових лексичних контекстах, пов'язаних з різкою критичною оцінкою суспільної діяльності певної групи людей: „Натомість маємо при владі *клан*, який трансформує владу виключно у своїх інтересах” (Нар. слово, 2006, 13 грудня).

Донедавна відомі в українській мові слова *олігархія*, *олігарх*, *олігархічний* (СУМ, т. 5, с.689), що в іноземних мовах вживаються із значенням „політичне та економічне панування, влада, зосереджена в руках невеликої групи людей, а також сама така група” (ССІС, 2006, с.496). Сьогодні зміщення семантичного наповнення цих запозичених слів виявляється у посиленні негативного емоційного забарвлення через лексичну сполучуваність слів, коли у створеному соціально-історичними обставинами новому мовному середовищі слова мають яскраво виражений соціальний зміст: „Суспільство наше розколоне: з одного боку – група *олігархів*, бізнесових *кланів*, які збагачуються, не розуміючи, що їхнє багатство без певної вищої духовної мети, без загальнонаціонального змісту – це попіл, котрий нікого не гріє, а тільки застилає народові очі, труїть маси” (Літ. Україна, 2006, 5 жовтня). Негативна емоційна характеристика слів *клановий*, *олігархічний* особливо посилюється, коли вони виступають у

реченні як однорідні члени, тобто в одному змістовному плані стосуються названого явища: „Лідер... наголосив на необхідності єднання всіх партій правого спрямування як єдиної альтернативи побудові *кланової, олігархічної держави*” (Нар. слово, 2006, 13 грудня).

У „Словнику української мови” стилістичну позначку – *застаріле* – має слово “*Рекреація*. Канікули; //Перерва між уроками, лекціями” (т. VIII, с.497). В іноземних мовах воно виявляється багатозначним: „1) *заст.* .канікули; перерва в школі; 2) приміщення для відпочинку в навчальних установах; 3) відпочинок, відновлювання сили людини, яка була втрачена під час праці” (ССІС, 2006, с.589).

У наші дні термін *рекреація* розширює семантику в зв’язку з розширенням сполучуваності з іншими словами: „*Рекреація земель*” (Без цензури, 2004, 17 червня) – „відновлення родючості землі”; *рекреаційні зони* - „спеціалізовані території, що використовуються для відпочинку людей”.

У суспільному житті виникають нові реалії, отже, з’являються і нові слова на позначення їх. Так, в ужитку активізується новотвір наших днів – слово *рейдер*. Англійською мовою *рейдер* – „військовий корабель (крейсер, лінкор) або озброєне торговельне судно, які проводять самостійні бойові дії на морських комунікаціях” (ССІС, 2006, с.587). Як зазначено в газеті „Урядовий Кур’єр”, з Росії прийшло до нас *рейдерство*: „Ще одна відсіч *рейдерам*”, тобто особам, що прагнуть розв’язувати господарські справи силовими методами” (Уряд. Кур’єр, 2007, 26 січня).

Через засоби масової інформації прищеплюється й утверджується незліченна кількість іншомовних слів в усіх сферах суспільства, як-от:

в с о ц і а л ь н і й с ф е р і (*анклав, апаши, аксакал, акредитація, біатлоністи, брейк, брейкери, байкер, бітники, білборд, ва-банк, вендета, грант, тендерний, девіація, диверсифікація, драйв, детабуїований, драстичний, карма, криміналітет, мантра, маргінал, моніторинг, пейджик, понт, рейтинг, респондент, санація, флюїд*); в е к о н о м і ц і й т о р г і в л і (*бартер, брокер, глобалізація, дистриб’ютор, домен, консалтинг, маркетинг, менеджер, менеджмент, офшора, прайси, преференція, субвенція, супермаркет*); в б а н к і в с ь к і й с п р а в і і ф і н а н с а х (*авуари, бонд, дефолт, дилер, дилерство, дисконт, дисконтний, індосамент, коносамент, профіцит, трансвер*); в п о л і т и ц і (*аутсайдер, бонус (політичний, кар’єрний), екзит-пол, зомбувати, імпічмент, інновації, каденція, квазідемократи, квазіпартії, компрадори, аузер (п о л і т и ч н и й), мегаблоки, спічрайтер*); і в м и с т е ц т в і (*алюзії, андеграундно, бестселер, блокбастер, гран-прі, інвектива, кліп, римейк, роман-есе*); в к о м п ’ ю т е р н і й т е х н о л о г і ї (*веб-конференція, дисплей, електронна пошта, інтерактивний, монітор, провайдер, ресурси комп’ютера, сайт, сервер Інтернету, файл, хакер*); в м е д и ц и н і (*амнезія, аура, імплантат, інфільтрація, катарсис, суїцидальний, фантом*); в к у л і н а р і ї т а п о б у т і (*кебаб, кетчуп, мюслі, одоранти, памперси, піца, секонд-хенд, трансформер, хот-дог, чипси, шаурма*).

У новітню добу навіть професійні знавці іноземних мов не можуть читати українську пресу без використання спеціальних словників, хоч словники не завжди допомагають розгадати загадки тексту, бо часом вживаються іншомовні слова, які не фіксуються в найновіших словниках і не створюють умови для догадування про їхнє значення в нашій мові, як наприклад: *дежавю, дефіляда, гепі-енд, гонент, гура, епотажний, імпрези, месидж, фасилітатор, фаст-фуді, фрілансери, чепахол*: „А наші „друзі” у далекій Москві свідомі цього рубання і планують з нашого мовного безприділу мати певний геополітичний *хосен*” (Літ. Україна, 2005, 8 вересня).

Тільки іноді невідоме значення іншомовного слова конкретизується, коментується в тексті, наприклад: „Насправді ідеологія в новій партії є, лише вона для втаємничених, *латентна ідеологія...*” (Укр. Газета плюс, 2005, 16 червня). „У добу розвинутого соціалізму поетів нагороджували здебільшого за *сервілізм, прислужництво режимові*” (Нар. слово, 2006, 7 вересня).

Немало іншомовних запозичених слів легко підпорядковуються граматичним і словотворчим законам української мови, врастають у нашу мову, навколо них уже виникають похідні слова і форми їх.

Вихідні слова:	Похідні утворення:
<i>вето</i>	ветований, ветувати. ветував
<i>корупція</i>	корумпованість, корумпований, корумпованих. некорумпована
<i>ксерокс</i>	ксерокопія, ксерити (розм.)
<i>лобі</i>	лобісти, лобіюють, лобіюються, лобіювання
<i>менталітет</i>	ментальність, ментальний
<i>рейдер</i>	рейдери, рейдерство, рейдерська, рейдерські
<i>форс-мажор</i>	форсмажори, форсмажорний, форсмажорна
<i>одоранти</i>	одоризація
<i>піар</i>	піар-акції, піарити
<i>креатура</i>	креатури, креативна
<i>електорат</i>	електоральний
<i>харизма</i>	харизматичний
<i>консалтинг</i>	консалтингові
<i>інтервенція</i>	інтервентний
<i>дисконт</i>	дисконтні
<i>моніторинг</i>	моніторити
<i>девіація</i>	девіантний
<i>кайф</i>	кайфуючи
<i>мерчендайзинг</i>	мерчендайзери

Деякі з лексичних запозичень зустрічаються в графічних варіантах:

нюс-мейкер – *нюс - мейкером, омбудсман* – *омбудсмен, де* – *жасю* – *дежасю, імпреси* – *імпреза, дистриб'ютор* – *дистрибутор, екзит - пол* – *екзитпол, Вір* – *агітатор* – *віп* – *агітато*.

Через засоби масової інформації сьогодні у безперервній мовній діяльності суспільства визначилась тенденція активізувати лексичну варіантність – вживати іншомовні запозичення тоді, коли рідна мова має свої слова для виразу відповідних понять і точніше передає зміст:

бодігард – *особистий охоронець, бонус* – *винагорода, премія; адюльтер* – *подружня зрада, преференційний* – *пільговий, переважний; хіт-парад* – *парад успіху, мас-медія* – *засоби масової інформації, трансверт* – *статева патологія, офіс* – *контора, канцелярія, служба; продуцент* – *виробник, фуришет* – *частування, легка закуска; саміт* – *найвищий; зустріч глав держав, урядів; супер* – *над, зверху; дистриб'ютор* – *оптовий торгівець, презент* – *подарунок, тандем* – *дуєт, консьерж* – *швейцар, двірник, вахтер; консалтинг* – *консультування, дилер* – *уповноважений, кілер* – *професійний убивця, найманий убивця; бренд* – *образ, бомонд* – *група керівників, визначних діячів; електорат* – *виборці, ноу-хау* – *досвід, секрети виробництва; преференція* – *перевага, пільга; перверсія* – *збочення (з д е б і л ь ш о г о с т а т е в е), каденція* – *термін повноважень органу, креатура* – *ставленник, слоган* – *лозунг, гасло; форс - мажорний* – *надзвичайний, непередбачуваний; харизма* – *духовна винятковість, спікер* – *Голова Верховної Ради.*

Зіставляючи, порівнюючи функціонування конкретних лексичних одиниць протягом невеликого періоду – кінця 20 і початку 21 століть, – відзначаємо істотні зміни в лексичному складі сьогодення. Зокрема, часто витісняється з ужитку лексика української мови і там, де не варто вдаватися до іншомовних запозичень, де наша мова має влучніші, точніші слова - відповідники. Явище лексичного паралелізму, як і безконтрольне запозичення іншомовних слів, що з'явилися в усіх сферах життя суспільства – в ідеології та культурі, на виробництві, у побуті, - руйнують, спотворюють норми української літературної мови і можуть призвести до трансформації якісної характеристики словникового складу мови, її стилістичних ознак, до планомірного поглинання мови.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

1. ССІС, 2006 – Сучасний словник іншомовних слів / Уклад. О.І. Скопненко, Т.В.Цимбалюк, – К.: Довіра, 2006.
2. СУМ, т. – Словник української мови: В 11т. – К.: Наукова думка, 1970-1980рр.
3. Літ. Україна – Газета “Літературна Україна”, 2005-2007рр.
4. Нар. слово – Газета “Народне слово”, 2006-2007рр.
5. Укр. Газета плюс – “Українська Газета плюс”, 2005-2006 рр.
6. Уряд. Кур'єр – Газета “Урядовий Кур'єр”, 2007р.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амбул О. Мовна інновація, мовна мода і тенденція розвитку мови //Матеріали IV Всеукраїнського соціолінгвістичного семінару.-Львів:ЛНУ,2007.-С.56-61.
2. Гальчук І.Акцентуаційна адаптація запозиченої лексики в українській мові //Українська мова.-2006.-№3.-С.58-66.
3. Іваницька Н. Співвідношення дієслівних найменувань процесуальних денотатів в українській та англійській мовах //Українська мова.-2007.-№3.-с.44-54.
4. Селігей П. Що нам робити із запозиченнями?// Українська мова.-2007.-№3.-с.3-16.
5. Словник української мови: В 11т. – К.: Наукова думка, 1970-1980pp.
6. Полога Л. Соціум і нові явища в українській лексиці // Матеріали IV Всеукраїнського соціолінгвістичного семінару.- Львів: ЛНУ,2007.-С.136-141.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Галина Євсєва – кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін ПДАБтаА.

Наукові інтереси: соціолінгвістика, лексикологія та фразеологія.

Поліна Мишуренко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін ПДАБтаА.

Наукові інтереси: лексикологія та фразеологія.

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ФЕНОМЕН У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ ДИСКУРСІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

Надія ЛЕБЕДЄВА, Світлана ДЬЯЧЕНКО (Херсон, Україна)

У статті розглядається проблема надмірності англійських запозичень та роль цього явища в українському та німецькому молодіжних дискурсах. Англійські запозичення досліджуються як особливе явище у молодіжній культурі.

The paper explores the problem of abundance of English borrowings and their role in the Ukrainian and German youth discourse. English borrowings are analysed as a special phenomenon of youth culture.

Особливий прошарок лексики, як з точки зору номінації, так і в плані вмотивованості, складають запозичення. Являючись однією з можливих відповідей на потреби номінації, які виникають в результаті мовних контекстів і поширення під впливом інших мовних соціумів, досвіду даного мовного колективу, вони становлять певну економію мовних зусиль в процесі народження мови, тому що для заповнення номінативних лакун, що з'явилися в даній мові, використовуються готові одиниці іншої мови. В той самий час, втрата колишніх асоціативних зв'язків, які існували в мові, з якої вони були запозичені, тягне за собою втрату можливо властивий запозиченим словам в мові-джерелі вмотивованості, що відповідно визиває суттєві труднощі під час розпізнання їх значення в процесі сприйняття мови. **Запозичення** – це процес використання елементів однієї мови в іншій, який зумовлено лінгвістично протирічною, дидактичною природою мовного знака: його довільністю, як силою, що дозволяє запозичення, і його недовільністю, як перешкоджаючим запозиченню фактором [4:101-102]. Запозичені лексичні одиниці включають в себе шари лексики, яка була запозичена в різні часи, в різні історичні епохи і під впливом різних умов розвитку та існування мови-реципієнта (історичні, географічні, соціологічні, демографічні, економічні тощо). Для синхронних лінгвістичних студій запозичення цікаві насамперед тим, який вплив вони мають на системний устрій лексики української та німецької мови, а також своїм особливим, у випадку збереження ряду генетичних характеристик, статусом в мові-реципієнті.

Особливо варто відмітити, що постійним джерелом нової лексики в українській та німецькій мові є англійська мова. Запозичення з англійської –ознака стрімких мовних змін в українському та німецькому суспільстві. Молодь, як найбільш сприйнятлива до змін спільнота, активно використовує англійські запозичення в своєму мовленні. Отже у цій статті видається цікавим проаналізувати той вплив, який має англійська мова на українську та німецьку в сучасному молодіжному дискурсі.

Загальновідомо, що в молодіжному дискурсі використовується синтезована лексика різних молодіжних груп та індивідуальної молоді. Як і в випадку з професійним жаргоном ремісників минулого, спочатку молодіжний жаргон був засобом конспірації, умовною говіркою, яку розуміли тільки члени групи. Потім окремі слова потрапляли у загальний мовний простір і приживалися там. Вони втрачали семантичну конспірованість і ставали загальноживаними [9]. Наприклад, *банда* — музична група, *реліз* – випуск, *саунд-трек* – музичний запис, пісня; *спіч* — розмова, виступ. У мовленні сучасної молоді людини можна